

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ОГІРКІВ У ВІДКРИТОМУ ГРУНТІ В УКРАЇНІ

Медончак О.В., аспірант

Науковий керівник – канд. с.-г. наук, доцентка **Хоненко Л.Г.**

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0002-5365-8768>

Анотація. Наведено результати досліджень щодо сучасного стану ринку огірків відкритого ґрунту, потенціалу гібридів F1, пропозицій інноваційних технологій та обґрунтування необхідності підвищення конкурентоспроможності українського виробництва.

Ключові слова: огірки, урожайність, валові збори, посівні площі, гібриди, інноваційні технології

Постановка проблеми. У сучасних умовах аграрного виробництва України: воєнного стану, окупації південно-східних регіонів країни, зростання цін на енергоносії та інші ресурси, кліматичних змін і конкуренції з впровадженням зарубіжних технологій у селекцію та агротехніку вирощування овочевої продукції, зумовлює вітчизняних виробників знаходити шляхи для зменшення її собівартості та підвищення конкурентоспроможності.

Вирощування огірків є однією з важливих складових аграрного сектору України, що забезпечує продовольчу безпеку, зайнятість і експортний потенціал. Площі під огірками в останні роки істотно зменшуються, особливо у відкритому ґрунті, що зумовлено низькою рентабельністю їх виробництва та високими ризиками для вітчизняних агровиробників. Насінню огірків першої репродукції (F1) відводять провідну роль у підвищенні врожайності та стійкості до стресових факторів. Особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій вирощування, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Постановка завдання. Дослідити сучасний стан ринку огірків з відкритого ґрунту, потенціал гібридів F1, пропозиції інноваційних технологій та обґрунтування необхідності підвищення конкурентоспроможності українського виробництва.

За даними Державної статистики, середньомісячна потреба в овочах на особу в Україні становить 6 кг картоплі та 8,7 кг інших овочів, включаючи баштанні. Найбільше овочів відкритого ґрунту в довоєнний період постачали 7 областей, серед яких Херсонська, Львівська, Дніпропетровська, Київська, Миколаївська, Полтавська і Харківська. Зокрема, у 2021 р. валові збори з цих областей сягали до 50 % від загальних обсягів і коливалися залежно від умов регіону в межах 501,5–1116,6 тис. т за рівнів урожайності від 16 до 33,6 т/га [1].

У 2020 р. в Україні було вироблено біля 30,4 млн т (20 838 тис. т картоплі та 9653 тис. т овочів відкритого ґрунту), впродовж 2021р. – понад 30,7 млн т

овочів за середньої врожайності картоплі – 16,4 т/га, овочів відкритого ґрунту – 20,6 т/га [1]. Станом на 2021 рік, загальна посівна площа овочевих культур відкритого ґрунту в Україні становила 452,8 тис. га [2].

За даними досліджень IndexBox: «Світ – Овочі – Аналіз ринку, прогноз, розмір, тенденції та уявлення» [3] світовий овочевий ринок зростатиме з середньорічним темпом (CAGR) +2,1% за обсягом і +4,2% за вартістю з 2024 по 2030 рік. Країнами з найвищим рівнем споживання овочів на душу населення у 2024 р. були Україна (653 кг на людину), Китай (486 кг на людину) і Туреччина (353 кг на людину).

В Україні вирощування огірків зосереджено переважно в приватному секторі. Так, у 2020 р. обсяги їх виробництва становили близько 1 млн т, із яких лише 4% промислового виробництва. При цьому, 25% валових зборів огірків забезпечувало вирощування в теплицях [4]. Окрім того, в останнє десятиріччя посівні площі огірків у відкритому ґрунті мають тенденцію до скорочення. Так, за даними Державної служби статистики України у 2014 році площа під огірками у відкритому ґрунті становила 51,8 тис. га, а у 2015 році — 48 тис. га. Таким чином, питома вага огірків у структурі посівних площ овочевих культур у відкритому ґрунті складала приблизно 11% [5]. У 2024 році під огірки в Україні було відведено лише 42 тис. га відкритого та 6,5 тис. га захищеного ґрунту. Хоча частка тепличного виробництва зростає (з 5 тис. га у 2020 р.), але відкритий ґрунт залишається домінуючим (85%) [6]. В той же час експорт їх через логістичні проблеми та окупацію південних регіонів, які забезпечували левову частку продукції, скоротився з 15 тис. т (2020 р.) до 10 тис. т (2024 р.), а імпорт зріс до 40 тис. т (на 25%), з яких 96% припадає на Туреччину [7].

Основними проблемами залишаються високі витрати на енергоносії, дефіцит якісного насіння, кліматичні аномалії (посухи, заморозки) та втрата 20% посівних площ. Для стабілізації ринку необхідні технології, які за зниження витрат, підвищують урожайність і забезпечують відповідність продукції міжнародним стандартам якості.

Гібриди F1 забезпечують на 40% вищу врожайність порівняно з сортами, мають вищу стійкість до борошнистої роси, кладоспоріозу, вірусів і прискоренні темпи плодоношення [8]. Частка гібридів огірків F1 має тенденцію до зростання з 30% у 2010 році до 70% у 2025 році. Найбільш поширенні гібриди («Артист F1», «Гектор F1», «Меренга F1») є адаптованими до умов України, зокрема їх вирощують в Київській, Черкаській та Одеській областях. Сучасна селекція фокусується на створенні гібридів із комплексною стійкістю до посухи, низьких температур і хвороб, а також із покращенні товарні якості (однорідність, транспортабельність). Гібриди F1 підвищують врожайність на 20–40%, що компенсує скорочення площ, забезпечуючи стабільне постачання для ринку та переробки [9].

Для розкриття потенціалу гібридів F1 та підвищення конкурентоспроможності за вирощування у відкритому ґрунті найбільш доцільно впровадження наступних елементів інноваційних технологій:

- застосування GPS-навігації при сівбі та внесенні добрив ($N_{60}P_{120}K_{50}$) підвищує їх ефективність на 10–15%, використання квадрокоптерів для

моніторингу стану посівів забезпечує виявлення ураження хворобами на ранніх стадіях;

- за вирощування огірків на краплинному зрошенні (1500–4000 м³/га) системи з датчиками вологості ґрунту дозволяють знизити витрати води на 20% і підвищують врожайність до 25 т/га;

- застосування біорозкладної мульчи, зокрема плівки з кукурудзяного крохмалю зменшують забур'яненість, зберігають вологу та усувають потребу в утилізації;

- технології біозахисту та стандартизація якості забезпечують доступ до ринків ЄС, Близького Сходу та Азії, дозволяючи замінити імпорт (40 тис. т).

Висновки і перспективи подальших досліджень. В умовах зростаючого попиту на якісну овочеву продукцію особливого значення набуває вдосконалення сортової політики та впровадження сучасних агротехнологій у вирощуванні огірків першої репродукції, яке забезпечує високий рівень генетичної чистоти та потенціал урожайності, що є основою для формування стабільного виробництва огірків. Впровадження інтенсивних технологій (краплинне зрошення, фертигація, мульчування) сприятиме підвищенню врожайності та зниженню собівартості. Перехід на інтенсивні технології дозволить значно зменшити втрати врожаю, знизити витрати на пестициди, підвищити рентабельність виробництва.

Список використаних джерел

1. Підсумки року: урожай овочів в Україні зріс на 10%, - Комітет з питань аграрної та земельної політики. URL : https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/249108.html?utm_source=chatgpt.com
2. Овочі в умовах війни: планове виробництво, посівні площі, залишки. URL : https://kurkul.com/spetsproekty/1282-ovochi-v-umovah-viyni-planove-virobnitstvo-posivni-ploschi-zalishki?utm_source=chatgpt.com
3. Обсяг світового ринку овочів щороку зростатиме на 2,1%. URL : <https://agrotimes.ua/ovochi-sad/obsyag-svitovogo-rynku-ovochiv-shhoroku-zrostatyme-na-21/>
4. Лише 4% виробництва огірків в Україні — промислове. URL : <https://agroportal.ua/news/rastenievodstvo/lish-4-proizvodstva-ogurtsov-v-ukraine-promyshlennoe>
5. Огірки в Україні: зменшення обсягів. URL : https://agrotimes.ua/article/ogirki-v-ukrayini-zmenshennya-obsyagiv/?utm_source=chatgpt.com
6. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Імпорт овочів у 3,3 рази в Україну більший за їх експорт. URL : <https://agrotimes.ua/ovochi-sad/import-ovochiv-u-33-raza-v-ukrayinu-bilshyj-za-yih-eksport/>
8. Аналітичний звіт «Ринок овочів в Україні», 2024. URL: <https://agro.gov.ua>.
9. Kovalenko O. A., Hamaiunova V. V., Honenko L. H., Medonchak O. V. Productivity of Cucumber Hybrids Under drip irrigation in the South of Ukraine. Wissenschaft für den modernen Menschen: Chemie und Pharmazie, Medizin, Biologie und Ökologie, Landwirtschaft. Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft». Buch 26. Teil 3. 2024. P.132-150.

Abstract. The results of research on the current state of the open soil cucumbers, the potential of F1 hybrids, proposals of innovative technologies and substantiation of the need to increase the competitiveness of Ukrainian production.

Keywords: cucumbers, yields, gross fees, acreage, hybrids, innovative technologies.